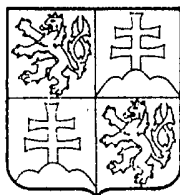

ČESKÁ A SLOVENSKÁ
FEDERATÍVNA
REPUBLIKA
(19)

FEDERÁLNY ÚRAD
PRE VYNÁLEZY

POPIS VYNÁLEZU

K AUTORSKÉMU OSVĚDČENIU

270 844

(21) PV 5769-88.B
(22) Prihlášené 25 08 88

(40) Zverejnené 13 12 89
(45) Vydané 04 07 91

(11)

(13) B1

(51) Int. Cl.⁵
C 02 F 1/58
C 02 F 1/62
C 02 F 1/64

(75) Autor vynálezu LÜBKEOVÁ SOŇA prom.pharm.CSc., BRATISLAVA,
HOVÁK JÁN ing.CSc.,
PROCHÁZKA KAREL, RAKOVNÍK

(54) Spôsob odstraňovania kovových iónov Cu(II),
Pb(II), Hg(II), Cd(II), Ni(II), Zn(II),
Sr(II), La(III), UO_2^{2+} , Th(IV) z vodných
roztokov

(57) Podstatou spôsobu odstraňovania kovo-
vých iónov ako sú Cu(II), Pb(II), Hg(II),
Cd(II), Ni(II), Zn(II), Sr(II), La(III),
 UO_2^{2+} , Th(IV) z vodných roztokov s následnou
regeneráciou použitého tenzidu je, že sa ten-
zidmi typu C-alkylamidov kyseliny etylén-
diamintetraoctovej s alkylom C_6 až C_{20} pô-
sobí na vodné roztoky kovov tak, aby pomer
tenzidu a kovu bol 1:1 až 3 v rozsahu pH 1
až 7, pričom vzniká separovateľná zrazenina
komplexu kovu s tenzidom buď priamo, alebo
sa potrebné pH pre tvorbu zrazeniny dosiahne
prídavkom minerálnych kyselín ako sú kyseli-
na sírová, kyselina dusičná, kyselina chlo-
rovodíková a následným prídáním uvedených
minerálnych kyselín v koncentrácii 1 až 5
 $mol.dm^{-3}$ izolovanej zrazenine komplexu sa
izoluje kovový ión vo forme rozpustnej anor-
ganickej soli za súčasného vyzrážania pô-
vodného tenzidu. Uvedeným spôsobom sa od-
stráni z vodných roztokov kovov 80 až
99,9 % hmot. kovu a následnou regeneráciou
tenzidu je možné získať pre opakované po-
užitie 90 až 99 % hmot. pôvodného tenzidu.

Vynález sa týka spôsobu odstraňovania kovových iónov ako sú Cu(II), Pb(II), Hg(II), Cd(II), Ni(II), Zn(II), Sr(II), La(III), UO_2^{2+} , Th(IV) z vodných roztokov.

V súčasnosti sa k odstraňovaniu kovových iónov z vodných roztokov používajú viaceré spôsoby: metódy extrakčné - Morrison G.H., Freiser H.: Extrakčné metódy v analytickej chémii, SNTL, Praha (1962); Calligaro L., Mantovani A., Belluco U., Acampora M.: Polyhedron 2, 1189 (1983); Malát M.: Fresenius Z. Anal. Chem. 297, 497 (1979); Pakalns P.: Water Res. 15, 7 (1981); Chakravorty V., Dash K.G., Mohanty S.R.: Radiochem. Acta 40, 89 (1986); Grimm R., Kolařík Z.: Inorg. Nucl. Chem. 36, 189 (1974); Schepper A.: Hydrometallurgy 4, 285 (1979). V klasickej extrakcii prítomnosť tenzidov ovplyvňuje vlastnosti medzifázového povrchu, čím sa môže negatívne ovplyvniť rýchlosť extrakcie a extrakčná účinnosť Huttin-ger K.J., Schegk J.R.: Chem. Ing. Tech. 53, 574 (1981); Ossec - Asare K.: Proc. Int. Solv. Extr. Conf. ISEC '83, Denver 278 (1983). Pri použití tenzidu ako súčasti vodnej fázy v extrakcii pozoruje sa interferencia tenzidu s oboma fázami za vzniku emulzií, čo celý proces negatívne ovplyvňuje - Pakalns P.: Water Res. 15, 7 (1981). Iónový flotačný proces zahŕňa prídavok iónogenného tenzidu k roztokom iónov opačného náboja. Prebublávaním systému vzduchom alebo dusíkom sa tenzid adsorbuje spolu so separovanou zložkou na povrchu bublín a takto sa z roztoku oddeľuje - Berg E.W., Downey D.M.: Anal. Chim. Acta 120, 237 (1980); 121, 239 (1980); 123, 1 (1981); Lieam- Fang-Wu, Rui-Chim-Kuo, Shang-Da Huang: J. Chines. Chem. Soc. 27, 165 (1980). K izolácii rady kovov boli použité chelatačné sobenty: Kálalová E., Radová Z., Ulbert K., Kálal J., Švec F.: Europ. Polym. J. 13, 299 (1977); Radová Z., Kálalová E., Kálal J., Kukuškin Ju.N., Šimanová S.A., Konovalov L.V., Pak V.N.: Angew. Makromol. Chem. 81, 55 (1979); Kálalová E.: Chem. Prům. 31, 70 (1981). Ekonomickému využitiu týchto metód v mnohých prípadoch bráni nevratnosť sorpčného procesu, použitie elučných kyselín o vysokej koncentrácii alebo vyhrievanie kolón pre zvýšenie efektu desorpcie kovov: Kanert G.A., Chow A.: Anal. Chim. Acta 78, 375 (1975). Pre získavanie kovov využíva sa aj technika iónomeničov: Brajter K., Slonawska K.: Talanta 27, 745 (1980); Korkisch J.: Analytical techniques in environmental chemistry, Pergamon Press, 449 (1981). Pri viacstupňovej separácii je iónovýmenný proces kombinovaný s inými prekoncentračnými technikami - ako je odparovanie alebo extrakcia.

Vyššie uvedené nedostatky sú odstránené spôsobom odstraňovania kovových iónov ako sú Cu(II), Pb(II), Hg(II), Cd(II), Ni(II), Zn(II), Sr(II), La(III), UO_2^{2+} , Th(IV) z vodných roztokov s následnou regeneráciou použitého tenzidu, ktorého podstatou je, že na vodný roztok s obsahom kovových iónov sa pôsobí tenzidom typu C-alkylamidov kyseliny etylén-diamíntetraoctovej s alkylom C_6 až C_{20} v molárnom pomere tenzid : kov = 1:1 až 3 v rozsahu pH 1 až 7 za vzniku separovateľnej zrazeniny komplexu kovu s tenzidom, ku ktorej sa pridá 1 až 5 mol.dm⁻³ minerálnej kyseliny ako kyselina sírová, kyselina dusičná, kyselina chlorovodíková, pričom kovový ión sa izoluje vo forme rozpustnej anorganickej soli a tenzid sa oddelí vo forme zrazeniny. Prídavkom minerálnej kyseliny ako je kyselina sírová, dusičná alebo chlorovodíková sa môže upraviť pH vodného roztoku kovov.

Postup podľa vynálezu je demonštrovaný na príkladoch.

Príklad 1

K vode obsahujúcej $3,75 \cdot 10^{-3}$ mol.dm⁻³ Cu(II) sa pridá $2,5 \cdot 10^{-3}$ mol.dm⁻³ sodnej soli tenzidu okta-decylamid kyseliny etylén-diamíntetraoctovej. V takto pripravenom roztoku o pH 6,4 vytvára sa priamo zrazenina komplexu kovu s tenzidom, ktorá sa separuje v sedimentačnej nádrži. Doba sedimentácie je 5 až 30 minút. Po oddelení zrazeniny sa obsah Cu(II) vo vode zníži o 98 % hmot.. Z izolovanej zrazeniny možno prídavkom kyseliny sírovej $\text{c}/\text{H}_2\text{SO}_4/ = 2$ mol.dm⁻³ regenerovať 99 % hmot. pôvodného tenzidu, ktorý sa oddelí ako zrazenina od súčasne získanej soli kovu a môže sa opakovane využiť k ďalšiemu procesu zrážania kovových iónov.

Príklad 2

K vode kontaminovanej s $2,5 \cdot 10^{-3} \text{ mol.dm}^{-3}$ Cd(II) sa pridá ekvivalentné množstvo sodnej soli tenzidu dodecylamid kyseliny etyléndiamíntetraoctovej. Po okyselení s HNO_3 na pH 2,7 sa vytvára filtrovateľná zrazenina komplexu kovu s tenzidom. Doba sedimentácie zrazeniny je 5 až 15 minút. Po oddelení zrazeniny (filtráciou, resp. odstredením) obsah kovu vo vode sa zníži o 80 až 91 % hmot.. Získanú zrazeninu možno okyseliť prídavkom HCl v koncentrácii 5 mol.dm^{-3} , pričom tenzid sa zregeneruje na 90 až 98 % hmot. a oddelí sa od roztoku súčasne získanej anorganickkej soli kovu vo forme zrazeniny. Oddelená zrazenina tenzidu sa môže využiť opakovane k ďalšiemu procesu zrážania kovového iónu.

Príklad 3

K vode obsahujúcej $5 \cdot 10^{-4} \text{ mol.dm}^{-3}$ Th(IV) sa pridá $2,0 \cdot 10^{-4} \text{ mol.dm}^{-3}$ sodnej soli dodecylamidu kyseliny etyléndiamíntetraoctovej. Pri pH 2,9 vytvára sa po okyselení s HNO_3 filtrovateľná zrazenina kovu s tenzidom, ktorá sedimentuje v priebehu 5 až 15 minút. Po oddelení zrazeniny obsah kovu vo vode sa zníži o 80 až 85 % hmot.. Z izolovanej zrazeniny možno prídavkom kyseliny sírovej $\text{c/H}_2\text{SO}_4/ = 3 \text{ mol.dm}^{-3}$ regenerovať 90 až 98 % hmot. pôvodného tenzidu, ktorý sa oddelí ako zrazenina od súčasne získanej soli kovu a môže sa opakovane využiť k ďalšiemu procesu zrážania kovových iónov.

Príklad 4

K vode obsahujúcej $5 \cdot 10^{-4} \text{ mol.dm}^{-3}$ Hg(II) sa pridá toľko sodnej soli dodecylamidu kyseliny etyléndiamíntetraoctovej, aby pomer tenzidu a kovu bol 1:1 až 2. Po úprave pH roztoku s HNO_3 na pH 1 až 6 vytvára sa zrazenina kovu s tenzidom. Po oddelení zrazeniny filtráciou zníži sa obsah Hg(II) v roztoku maximálne o 91 % hmot.

Príklad 5

K vode obsahujúcej $3 \cdot 10^{-3} \text{ mol.dm}^{-3}$ Pb(II) sa pridá ekvivalentné množstvo sodnej soli dodecylamidu kyseliny etyléndiamíntetraoctovej. Po okyselení s HNO_3 vytvára sa pri pH 1,9 zrazenina Pb(II) s tenzidom. Po oddelení zrazeniny filtráciou zníži sa obsah Pb(II) v roztoku o 90 % hmot.

Separácia kovových iónov s použitím chelátových tenzidov typu C-alkylamidov kyseliny etyléndiamíntetraoctovej pri jednoduchej izolovateľnosti chelátov kovu, vysokej výťažnosti procesu v prepojení s možnosťou vysokého stupňa regenerácie pôvodných zložiek možno využiť ako jednoduchú a ekonomicky výhodnú metódu v oblasti dekontaminácie odpadových vôd a kontaminovaných povrchov, vo vzťahu k ochrane životného prostredia i ako metódu získavania kovov z priemyselných odpadov.

P R E D M E T V Y N Á L E Z U

1. Spôsob odstraňovania kovových iónov Cu(II), Pb(II), Hg(II), Cd(II), Ni(II), Zn(II), Sr(II), La(III), UO_2^{2+} , Th(IV) z vodných roztokov s následnou regeneráciou použiteľného tenzidu, vyznačujúci sa tým, že na vodný roztok s obsahom kovových iónov sa pôsobí tenzidom typu C-alkylamidov kyseliny etyléndiamíntetraoctovej s alkylom C_6 až C_{20} v molárnom pomere tenzid : kov = 1 : 1 až 3 v rozsahu pH 1 až 7 za vzniku separovateľnej zrazeniny komplexu kovu s tenzidom, ku ktorej sa pridá 1 až 5 mol.dm^{-3} minerálnej kyseliny ako kyselina sírová, kyselina dusičná, kyselina chlorovodíková pričom kovový ión sa izoluje vo forme rozpustnej anorganickkej soli a tenzid sa oddelí vo forme zrazeniny.
2. Spôsob podľa bodu 1 vyznačujúci sa tým, že pH sa upravuje prídavkom minerálnych kyselín ako sú kyseliny sírová, kyselina chlorovodíková, kyselina dusičná.